Vereniging De Zaansche Molen – Wind voor de toekomst, op weg naar 2075

Een culturele én maatschappelijke strategie voor het molenerfgoed en cultuurlandschap van de Zaanstreek

Beschermen. Verbinden. Inspireren. Wind. Landschap. Gemeenschap.

Waarom wij bestaan

Bewaren wat waardevol is. Verbinden wat betekenis heeft. Doorgeven wat ons is toevertrouwd.

Ruim een eeuw geleden besloten enkele vooruitziende Zaankanters dat de industriemolens van de Zaanstreek behouden moesten blijven. Niet uit nostalgie, maar vanuit de overtuiging dat dit erfgoed van blijvende waarde is voor de samenleving. Dankzij die keuze draaien de molens nog altijd en vertellen zij het verhaal van ondernemerschap, innovatie, vakmanschap en de unieke samenwerking tussen wind, water en mens.

Onze verantwoordelijkheid reikt vandaag verder dan het behoud van de molens alleen. Het landschap, de natuur, het water, de historische bebouwing én de mensen die dit erfgoed levend houden vormen samen één cultuurhistorisch geheel. Erfgoed leeft niet door het alleen te bewaren, maar doordat mensen het beleven, begrijpen en doorgeven. Daarom stellen wij naast maatschappelijke impact nadrukkelijk ook culturele waarde centraal: de betekenis van ons erfgoed voor identiteit, historische kennis, vakmanschap, verbeelding, culturele participatie en de overdracht van verhalen tussen generaties.

De uitdagingen van deze tijd – zoals klimaatverandering, biodiversiteitsverlies, ruimtelijke druk en digitalisering – vragen om een nieuwe koers. Tegelijk groeit de behoefte aan plekken die geschiedenis, natuur en gemeenschap met elkaar verbinden. Deze visie brengt die opgaven samen in één heldere lijn: van onze maatschappelijke en culturele opdracht, via onze ambitie voor 2075, naar zes strategische pijlers en meetbare doelen voor 2032.

Onze maatschappelijke en culturele opdracht

Onze opdracht is het duurzaam behouden én betekenisvol doorgeven van het unieke windmolenerfgoed van de Zaanstreek. Dat doen wij door erfgoed te beschermen, mensen ermee te verbinden, kennis over te dragen, het landschap te versterken en onze organisatie toekomstbestendig te houden. Wij zien cultureel erfgoed daarbij niet alleen als een verzameling monumenten en objecten, maar als een levende bron van identiteit, kennis, vakmanschap, verhalen en ontmoeting.

Zo blijft het verhaal van de Zaanse molens voor toekomstige generaties een bron van identiteit, inspiratie en culturele en maatschappelijke waarde.

Onze ambitie voor 2075

In 2075 draaien onze molens nog altijd in een herkenbaar en vitaal cultuurhistorisch landschap waarin natuur, erfgoed en gemeenschap elkaar versterken. Zaankanters voelen zich mede-eigenaar van dit erfgoed en vele bezoekers ervaren jaarlijks de unieke geschiedenis en identiteit van de Zaanstreek.

DZM is dan een internationaal voorbeeld van duurzaam erfgoedbeheer. Onze ambitie reikt verder dan het restaureren van monumenten; wij willen een landschap en een gemeenschap versterken die ook toekomstige generaties blijven inspireren. Onze culturele betekenis is dan zichtbaar in de manier waarop verhalen, collecties, ambachten en kennis worden onderzocht, beleefd, gedeeld en opnieuw betekenis krijgen.

Uiteindelijk meten wij ons succes aan één vraag: hebben wij onze bijdrage aan de Zaanstreek mooier, sterker en betekenisvoller doorgegeven dan wij haar hebben ontvangen?

Strategische koers 2027–2032

Om de ambitie voor 2075 uitvoerbaar te maken, werken wij in de periode 2027–2032 langs zes samenhangende strategische pijlers. Iedere pijler kent concrete resultaten voor 2032. Waar een betrouwbare nulmeting nog ontbreekt, wordt deze uiterlijk in 2027 vastgesteld; vanaf 2028 rapporteren wij jaarlijks over de voortgang.

1. Erfgoed, collectie en culturele betekenis

De molens, monumenten, collecties, archieven, vaartuigen, gereedschappen en verhalen vormen samen het culturele geheugen van de Zaanse molengeschiedenis. Wij beheren dit erfgoed volgens professionele standaarden en zetten het actief in voor onderzoek, educatie, presentatie en publieksbeleving.

Behoud is voor ons geen eindpunt. Wij maken zichtbaar waarom dit erfgoed cultureel betekenisvol is: welke verhalen het vertelt, welke kennis en ambachten erin besloten liggen en hoe het bijdraagt aan de identiteit van de Zaanstreek.

Strategische doelen 2032

- 100% van de molens, het museum en de monumenten beschikt over een actueel meerjarenonderhoudsplan (MJOP) en verkeert aantoonbaar in een goede onderhoudsstaat.
- De collectie is uiterlijk in 2032 volledig geregistreerd, duurzaam beheerd en digitaal toegankelijk voor beheer, onderzoek, educatie en publiek.
- Vanaf 2027 wordt jaarlijks gerapporteerd over het gebruik van collectie, verhalen en erfgoedkennis voor tentoonstellingen, educatie, onderzoek en publieksactiviteiten; dit gebruik groeit vervolgens jaarlijks.
- Uiterlijk in 2028 beschikt DZM over een inhoudelijk collectie- en verhalenplan waarin culturele betekenis, representativiteit, onderzoeksvragen en actieve verwerving zijn vastgelegd.

2. Landschap, biodiversiteit en rentmeesterschap

Vereniging De Zaansche Molen ziet het landschap niet als de omgeving van het erfgoed, maar als een onlosmakelijk onderdeel ervan. Historische landschappen, waterstructuren, zichtlijnen, natuur en biodiversiteit bepalen mede de betekenis en beleefbaarheid van het molenerfgoed.

Rentmeesterschap betekent daarom dat wij molens, gebouwen, land, water, bodem en biodiversiteit in samenhang beheren en waar mogelijk versterken.

Strategische doelen 2032

- In 2027 wordt een nulmeting vastgesteld voor landschapskwaliteit, biodiversiteit en cultuurhistorische waarden binnen het beheergebied; in 2032 zijn deze indicatoren aantoonbaar verbeterd.
- Uiterlijk in 2028 beschikt DZM over een integraal beheer- en ontwikkelkader voor landschap, water, bodem, biodiversiteit en cultuurhistorische zichtlijnen.
- Bij alle relevante restauratie-, onderhouds- en gebiedsprojecten worden erfgoedwaarde, landschapskwaliteit en biodiversiteit aantoonbaar meegewogen.

3. Mensen, vakmanschap, educatie en vereniging

Vrijwilligers, molenaars, leden, medewerkers en bezoekers vormen samen het hart van Vereniging De Zaansche Molen. Wij investeren in een inspirerende, professionele en veilige organisatie waarin mensen worden gewaardeerd, zich kunnen ontwikkelen en met plezier bijdragen.

DZM wordt een opleidingscentrum voor levend molen- en ambachtserfgoed. Daarmee verbinden wij behoud van erfgoed direct aan culturele overdracht: kennis en vakmanschap worden niet alleen bewaard, maar actief geleerd, beoefend en doorgegeven.

Strategische doelen 2032

- Uiterlijk in 2028 beschikt DZM over een structureel opleidingsprogramma voor molenaars, restauratieambachten, erfgoedvrijwilligers, scholieren, jongeren en erfgoedprofessionals; deelname wordt jaarlijks gemeten en gerapporteerd.
- De eigen molenmakerij is uiterlijk in 2030 organisatorisch en inhoudelijk geborgd als plek voor opleiding, onderhoud en overdracht van ambachten, waaronder schilderen en harenmaken
- Het aantal leden, vrijwilligers en jonge betrokkenen groeit jaarlijks ten opzichte van het voorgaande jaar; in 2027 wordt hiervoor per doelgroep een nulmeting en jaarlijks groeidoel vastgesteld.
- De verenigingsstructuur en ledenparticipatie zijn uiterlijk in 2028 geëvalueerd; noodzakelijke verbeteringen zijn uiterlijk in 2030 ingevoerd.

4. Publiek, verhalen en culturele participatie

Iedere ontmoeting met De Zaansche Molen is een kans om mensen te inspireren, te verbinden en van bezoekers betrokken ambassadeurs van ons erfgoed te maken. Educatie, storytelling, tentoonstellingen, activiteiten en digitale platforms vormen samen de publieksstrategie.

Wij sturen daarbij niet alleen op aantallen, maar ook op de kwaliteit van de culturele ervaring: wat bezoekers leren, herkennen, waarderen, delen en meenemen uit hun ontmoeting met het Zaanse erfgoed.

Strategische doelen 2032

- Jaarlijks beleven meer dan vele betalende bezoekers onze locaties.
- In 2027 wordt een meetmethode ingevoerd voor bezoekerswaardering, culturele beleving en kennisoverdracht; vanaf 2028 worden de uitkomsten jaarlijks gepubliceerd en gebruikt voor programmering en verbetering.
- Het digitale bereik, de online betrokkenheid en het gebruik van de digitale collectie groeien jaarlijks aantoonbaar ten opzichte van het voorgaande jaar.
- Vanaf 2027 wordt jaarlijks gemeten welk aandeel bezoekers zich verder verbindt als lid, vrijwilliger, donateur, ambassadeur of partner; op basis van de nulmeting wordt een groeidoel vastgesteld.

5. Ondernemerschap, partnerschappen en zelfstandigheid

Een financieel gezonde en professioneel georganiseerde vereniging is de basis voor het duurzaam beschermen en doorgeven van het erfgoed van de Zaanstreek. Ondernemerschap is geen doel op zichzelf, maar een middel om onze culturele en maatschappelijke opdracht onafhankelijk en toekomstbestendig uit te voeren.

Wij bouwen aan een brede inkomstenmix uit ticketing, retail, molenproducten, nalatenschappen, fondswerving, partnerschappen en media. Wij zoeken daarbij geen traditionele sponsors, maar mede-rentmeesters die aantoonbaar bijdragen aan onze missie.

Strategische doelen 2032

- DZM realiseert structureel een financieel gezonde exploitatie en beschikt over een continuïteitsreserve die past bij de omvang en risico's van de organisatie; norm en bandbreedte worden uiterlijk in 2027 door bestuur en RvT vastgesteld.
- De inkomsten uit fondsenwerving, donaties, nalatenschappen, partnerschappen en commerciële activiteiten groeien jaarlijks; de ontwikkeling per inkomstenbron wordt jaarlijks gerapporteerd.
- Uiterlijk in 2027 is een toetsingskader vastgesteld voor strategische partnerschappen op wederkerigheid, maatschappelijke en culturele impact, reputatie en onafhankelijkheid.
- DZM beschikt in 2032 over een aantoonbaar netwerk van meerjarige strategische partners die bijdragen aan erfgoed, natuur, educatie, onderzoek, innovatie of publieksbereik.

6. Governance, organisatie en impact

Een visiegedreven, transparant en deskundig bestuur en een professionele organisatie zijn voorwaarden voor duurzaam vertrouwen. DZM werkt vanuit duidelijke verantwoordelijkheden, goed bestuur, integriteit en een actieve dialoog met leden, vrijwilligers, medewerkers en andere betrokkenen.

Wij groeien niet om groter te worden, maar om onze culturele en maatschappelijke betekenis te vergroten. Daarom meten wij naast financiën en bezoekers ook onze impact op erfgoed, landschap en biodiversiteit, educatie, culturele participatie, gemeenschap, vrijwilligers, publiek en organisatie.

Strategische doelen 2032

- Uiterlijk in 2027 zijn alle strategische doelen vertaald naar eigenaarschap, planning, KPI's en rapportagecyclus; de voortgang wordt minimaal ieder kwartaal intern gemonitord en jaarlijks extern verantwoord.
- DZM publiceert vanaf 2028 jaarlijks een integraal cultureel en maatschappelijk impactrapport over het voorafgaande jaar.
- Governance, integriteit en naleving van relevante codes worden jaarlijks geëvalueerd en gerapporteerd aan de Raad van Toezicht en de ALV.
- Het vertrouwen en de betrokkenheid van leden, vrijwilligers en medewerkers worden vanaf 2027 periodiek gemeten; uitkomsten leiden aantoonbaar tot verbeteracties.
- In 2032 worden culturele en maatschappelijke waarde, naast financiële gezondheid, structureel meegewogen in beleid, investeringen en besluitvorming.

Samen bouwen aan de toekomst

De Zaanse Schans is voor Vereniging De Zaansche Molen veel meer dan een toeristische bestemming. Zij vormt een kloppend hart van de streek én een economische motor van onze vereniging. De inkomsten die daar worden gegenereerd maken mede mogelijk dat wij ons windmolenerfgoed kunnen beheren en behouden.

Vereniging De Zaansche Molen kiest voor een strategie van twee sporen: samenwerken waar dat onze maatschappelijke of economische opdracht versterkt en zelfstandig groeien waar dat nodig is. Daarbij blijft steeds dezelfde toets leidend: draagt een keuze aantoonbaar bij aan de culturele betekenis, het behoud, de maatschappelijke waarde en de duurzame zelfstandigheid van DZM?

Bijna een eeuw geleden kregen wij het erfgoed van de Zaanstreek in vertrouwen. Vandaag dragen wij de verantwoordelijkheid om het rijker door te geven aan de generaties na ons. Niet onze omvang is uiteindelijk bepalend, maar het verschil dat wij maken voor erfgoed, landschap, cultuur en gemeenschap.

Björn Stenvers, Zaandam, 23-11-2026

Directeur DZM

Mede namens de voorzitters van de VAC, TAC, Museumcommissie en de Windbrief